

**Володимир
Сосюра.
Патріотичні,
інтимні, пейзажні
мотиви його творів.
«Любіть Україну!».
Любов до
Батьківщини як
важливий
складник життя
людини.**

Володимир
Сосюра

ВИБРАНІ ПОЕЗІЇ

***Моя поезія не
спить...
Вона –
переживань
буруни,
що вніч, і
вдень, і кожну
мить
торкає серця
мого струни.
В.Сосюра***

Володимир Миколайович Сосюра народився 6 січня 1898 року на станції Дебальцево. Згодом сім'я переїхала в Третю Роту (селище Верхнє на Донбасі), де й минули дитинство та юність майбутнього поета.

Його батько, Микола Володимирович, за фахом кресляр, був людиною непосидющою й різнобічно обдарованою, змінив багато професій, вчителював, працював сільським адвокатом, шахтарем. Батько, за словами самого поета, мав французьке коріння.

«Моя мама, як контраст до мого русявого татка, була чорна, майже циганка, м'ятежна і розкидана. Вона була красуня, її смугляві тонкі риси, темно-карі очі; чорні, аж жагучі, мов крила летючих птахів, красиво загнуті брови; нервові ніздрі майже класичного, з ледве помітною горбинкою носа завжди були в якомусь дивнім, хвилюючій русі. Мама була чудесно збудована. У неї було чорне, аж до синяви, волосся, і вся вона була як зоряна і пристрасна пісня. Вона дуже любила зорі і часто молилась і плакала під ними».

де Соссюр

— дворянське прізвище предка В. Сосюри, рід котрого, згідно з сімейною легендою, походив від француза, що захопився героїзмом запорозьких козаків та вирушив з ними в українські степи;

восьмеро —
кількість дітей у сім'ї
Миколи Сосюри;

Локотош — прізвище
матері, яка працювала на
патронному заводі в м.
Луганську. На міському балу
отримала перший приз за
вроду.

Злидні і голод були постійними супутниками сім'ї. Вони жили у напівзруйнованих будинках. Дім у селі Верхньому не став винятком. Іноді батьків охоплював відчай. Саме в один з таких моментів, у 1909 році, коли майбутньому поету ледве минуло 11 років, Антоніна Дмитрівна — мати хлопчини повела його на Донецький содовий завод, зі словами: «Може, візьмуть учнем, все-таки хлопець тямущий, хоч і малий ще...»

Володимир Сосюра говорив про себе: «Я схожий на мамку, татка і на себе. Маленьким я боявся кавунів: вони здавались мені сплячими звірами».

Такі маломіцні працівники не потрібні були бондарній майстерні заводу, де виготовляли бочки для пакування соди. Але бригадир Пантелій Плигунов, сусід Сосюри, добре знав розпачливе становище цієї сім'ї. Щоденно поетові платили за це п'ятак. «А в нас не було ніякого будинку. Ми жили в напіврозваленій мазанці з тарантулами, в покинутому саду поміщика біля таємничих пустельних та страхітливих сараїв. Ми були вже дуже бідні».

Володимир Сосюра розпочав освіту в п'ятирічній, так званій двокласній школі. Після смерті батька він змушений був залишити навчання.

Але допитливий хлопець хоче вчитися. Нарешті В. Сосюрі, який блискуче склав вступні екзамени, вдалося влаштуватися учнем-стипендіатом в агрономічну школу біля станції Яма, в якій вчився аж до осені 1918 року.

У роки проголошення УНР В. Сосюра брав активну участь в обороні молодії держави; перебував у війську Нестора Махна, котрий подарував Сосюрі годинник з дарчим написом; служив у полку армії Симона Петлюри, командир якого профінансував першу збірку Сосюри «Пісні крові», що вийшла 1918 року в Хмельницькому.

Упродовж 1922–1923 років Сосюра вчиться в Харківському комуністичному університеті імені Артема, а потім два роки – на робітфаці Харківського інституту народної освіти (університету).

Після громадянської війни Володимир Сосюра став улюбленцем молоді: його вірші переписували, вчили напам'ять, висловлювали ними почуття своїм коханим.

Одного разу козака УНР Сосюру захопили в полон денікінці й... розстріляли. Але рана виявилася не смертельною, і той вижив. Потім поет опинився перед трибуналом червоних. І теж — розстріл. Урятували, як не дивно, вірші. За однією легендою, на ніч Сосюру помістили в хату до селянина, наказавши тому стерегти полоненого. Поет почав уголос читати свої вірші, люди впізнали знайомі рядки, які давно вже передавалися з уст в уста, привітали талановитого юнака й таємно вивезли за село. За іншими переказами — Сосюра читав вірші перед трибуналом, і йому повірили, не посміли згубити такий талант.

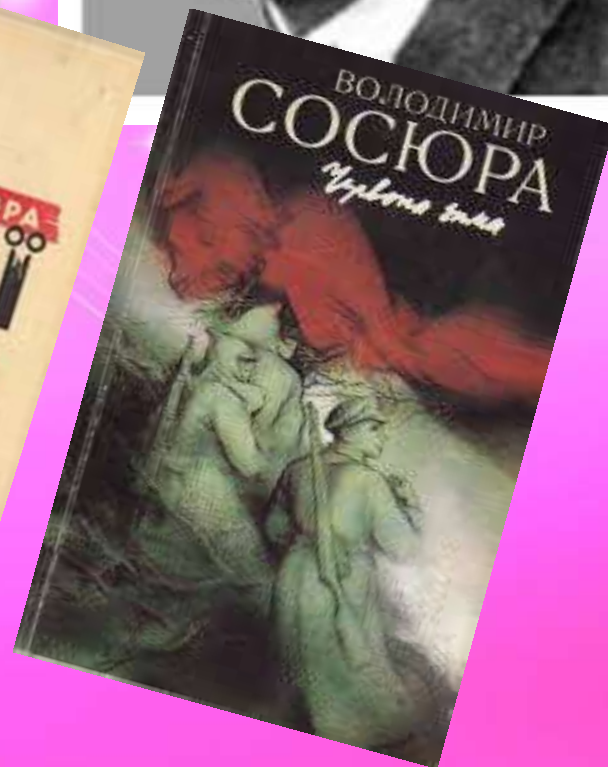

В. Сосюра. Дружній шарж
О. Довженка

Рвали душу мою
два Володьки в бою.
і обидва, як я, кароокі,
і в обох ще незнаний,
невиданий хист.
Рвали душу мою —
комунар і націоналіст.

Його перша збірка «Поезії». вийшла 1921 року, а раптову славу принесла революційно-романтична поема «Червона зима», визнана за найвидатніший зразок поетичного епосу громадянської війни в Україні. Далі одна за одною виходять інші поетичні збірки, що вражають задушевністю, революційним запалом і пристрастю романтичних почуттів.

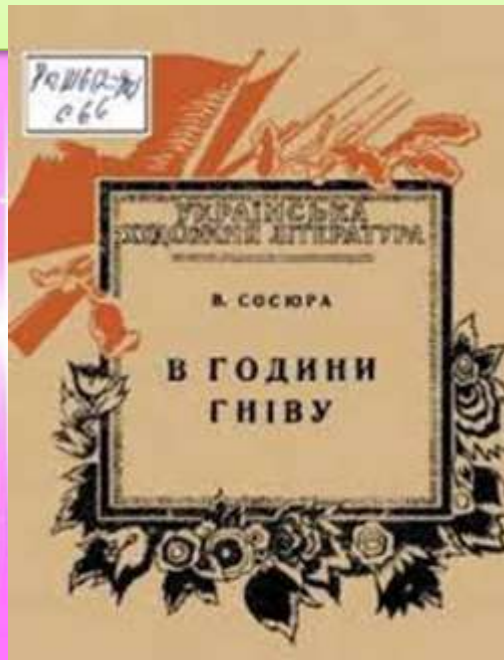
Починаючи вже з раннього періоду творчості, в поезії Сосюри знайшли відображення і суперечності його доби: типова для українського інтелігента 20-х років неможливість поєднати відданість більшовицькій революції з почуттям національного обов'язку: поема про внутрішнє роздвоєння («комунар і націоналіст») «Два Володьки» (1930), відразу після виходу заборонена збірка «Серце» (1931). Попри заборони, у творчості Сосюри того часу потужно пробивається мотив українського патріотизму (недрукована поема «Махно», відома лише в уривках «Мазепа», 1930).

На тлі голодної смерті мільйонів українських селян, і репресій та розстрілів діячів української культури за постишевщини це довело Сосюру до межі психічного розладу. Попри ці несприятливі обставини, у 1930-х роках Сосюра, поруч з будівничою тематикою (типовий «Дніпрельстан» ще з 1926), майже єдиний в Україні культивував інтимну, любовну лірику: «Червоні троянди» (1932), «Нові поезії» (1937), «Люблю» (1939), «Журавлі прилетіли» (1940) та інші.

У роки Другої світової війни був у евакуації, працював в українському радіокомітеті в Москві, пізніше — при партизанському штабі.

У 1943 році — у редакції фронтової газети «За честь Батьківщини»

З того часу збірки: «Під гул кривавий» (1942), «В годину гніву» (1942)

**З повоєнних
збірок
визначніші:
«Зелений
світ» (1949),
«Солов'їні
далі» (1956),
«Так ніхто
не кохав»
(1960).**

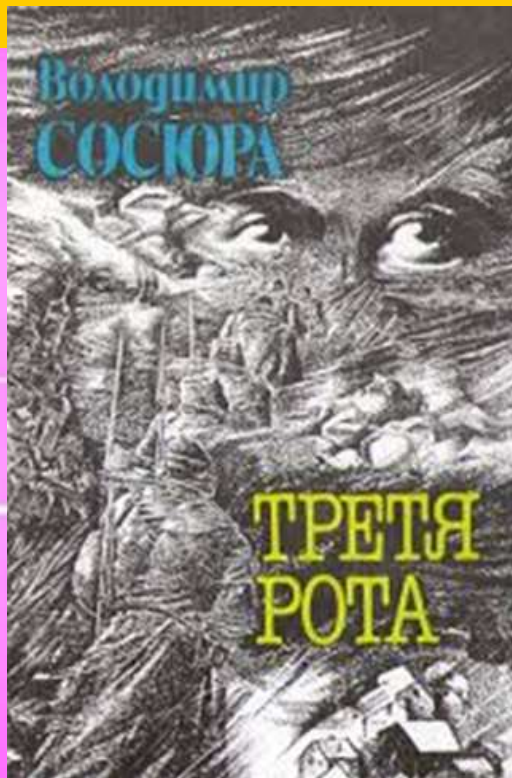

У 1950-ті роки пише великі твори: історико-публіцистичну поему «Україна» (1951), драматичну мініатюру «Дочка лісника» (1957), ліро-епічну поему «Біля старої шахти» (1957).

У 1963 році за збірки поезій «Ластівки на сонці» і «Щастя сім'ї трудової» Володимир Сосюра був удостоєний звання лауреата Державної премії УРСР ім. Т. Шевченка.

Третя Рота
(1926-30; 1942;
осінь 1959 —
весна 1960)

Помер Володимир
Сосюра 8 січня 1965 року.
Похований в Києві на
Байковому кладовищі.

Особисте життя В.Сосюри

Офіційно Володимир Сосюра був одружений тричі.

Уперше — в 1922 році. Його дружина — Віра Каперівна Берзіна, студентка, як і він сам. Жили у повоєнному Харкові. Цій жінці присвятив поему «Робфаківка». Причиною розлучення стали її шовіністичні погляди. Від першого шлюбу в нього було двоє синів — Олег і Микола.

Вдруге Сосюра одружився в 1931 з Марією Гаврилівною Даниловою, з якою познайомився у Сталіно. Вона була на 12 років молодшою, закінчила балетну школу в Києві. 15 січня 1932 року в них народився син Володимир.

У 1949 році Марію Сосюру заарештували начебто за розголошення державної таємниці і заслали до Казахстану. Через п'ять років вона повертається і з'ясовується, що Володимир взяв третій шлюб. Заради Марії Гаврилівни він розриває попередній шлюб та повертається до неї. Разом вони прожили до кінця життя поета.

Мотиви лірики Володимира Сосюри

Патріотичні

Інтимні

Пейзажні

В. Сосюра і Україна:

**« Дзвін шабель, пісні, походи, воля соколина,
тихі зорі, ясні води — моя Україна».**

**«Я України не забуду, вона для мене – як
зоря».**

**«О мово вкраїнська! Хто любить її , той любить
мою Україну!»**

**Війна була часом, у якому знову став
помітним патріотизм поета та коли
йому знову дозволено було звертатися
до українських сюжетів у творчості.
1944 року було надруковано один із
найбільш відомих творів поета — вірш
«Любіть Україну!».**

Любіть Україну!

Любіть Україну, як сонце любить,
як вітер, і трави, і води...

В годину щасливу і в радості мить,
любить у годину негоди.

Любіть Україну у сні й наяву,
вишневу свою Україну,
красу її, вічно живу і нову,
і мову її солов'їну.

Без неї — ніщо ми, як порох і дим,
розвіяний в полі вітрами...

Любіть Україну всім серцем своїм
і всіми своїми ділами.

Для нас вона в світі єдина, одна,
як очі її ніжно-карі...

Вона у зірках, і у вербах вона,
і в кожному серця ударі,
у квітці, в пташині, в кривеньких
тинах,
у пісні у кожній, у думі,
в дитячій усмішці, в дівочих очах
і в стягів багряному шумі...

Як та купина, що горить — не згора,
живе у стежках, у дібровах,
у зойках гудків, і у хвилях Дніпра,
у хмарах отих пурпурових,
в огні канонад, що на захід женуть
чужинців в зелених мундирах,
в багнетах, що в тьмі пробивають нам путь
до весен і світлих, і щирих.

Юначе! Хай буде для неї твій сміх,
і сльози, і все до загину...

Не можна любити народів других,
коли ти не любиш Вкраїну!..

Дівчино! Як небо її голубе,
люби її кожну хвилину...

Коханий любить не захоче тебе,
коли ти не любиш Вкраїну.

Любіть у труді, у коханні, в бою,
в цей час коли гудуть батареї
Всім серцем любіть Україну свою,
і вічні ми будемо з нею!

Що ж примусило письменника написати цей твір?

Поезія була написана в травні 1944 року у визволеному від фашистів Києві, столиці України. Але ще задовго до цього В. Сосюра був обурений ставленням державних та партійних діячів до української мови. У піонерській газеті “Зірка” було наказано “зняти шапку” зі словами славнозвісного Тараса Шевченка:

Учітєся, брати мої, думайте, читайте. І чужого научайтєсь й свого не цурайтєсь!..

Були вилучені слова Сидора Воробкевича:

Мова рідна, слово рідне, хто вас забуває, той у грудях не серденько, а лиш камінь має...

Усе це спонукало поета до написання вірша “Любіть Україну”. Бо, як відзначав поет, що він “ходою гнівною блукає в своїм краю чужинцем...”

Такою була передісторія улюбленої народної поезії, яку вистраждав письменник – талановита особистість, яку не сприймав час через неможливість чи небажання визнати пророка у власному домі.

За тридцять років до проголошення незалежності України писав поет такі рядки: “Ти власним світом, Україно, сіяти будеш на землі”. Тож обов’язково сіятиме, допоки битиметься хоч одне серце патріота.

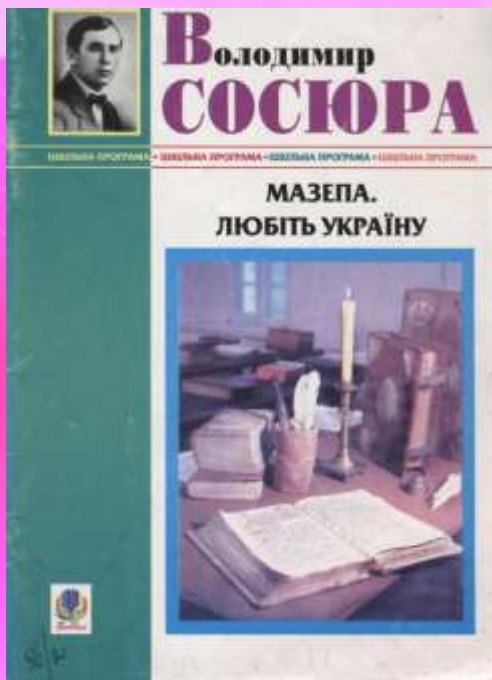

3 поеми «Розстріляне безсмертя»

За вірш “Любіте Україну”
вона довбала без упину
мене три роки!.. Горе, жах!
Хоч каявся я в помилках,
яких не мав. Я ж був не винний!
Хоч я поет не ідеальний,
я трохи серцем не погас...
Але народ мене морально
підтримував в страшний той час.
Тож я “битців” отих прощаю.
Мене ж клювали попугаї!

Історію створення цієї поезії також можна дізнатися з роману «Третя рота»:

«Повний щастя перемоги і радості повороту на Україну, я в 1944 році написав вірш “Любіть Україну”, який студенти просили мене по кілька разів читати їм на літвечорах».

Найголовніше, що намагався сказати своїм читачам, своїм землякам поет, — наша батьківщина не Радянський Союз, а УКРАЇНА! Тоді така позиція могла викликати тільки одне - звинувачення в націоналізмі. І воно не забарилось. Уже на початку 50-х років, а точніше, у липні 1951-го, з'явилася розгромна стаття у «Правді» — центральній газеті, під назвою «Проти ідеологічних збочень у літературі». Автор статті написав, що під таким віршем, як «Любіть Україну», залюбки підписався б Петлюра чи Бандера. Цим автором був відомий громадський і політичний діяч сталінської доби Лазар Каганович, відвертий ворог усього українського.

Після його статті на В.Сосюру ринула злива бруду. Але поет вистояв. Вистояв, бо любив Україну. І тим був сильний. А вірш продовжував жити своїм повнокровним життям.

Навіть після виходу твору у світ у складі збірки «Щоб сади шуміли», яка 1948 року була удостоєна Державної премії першого ступеня, знаходяться такі «критики», які у патріотичному вірші розгляділи крамолу:

«Удар страшного і несподіваного грому з безхмарного неба, редакційна стаття "Правди", в якій мене за вірш "Любіть Україну", за любов до України "в стягів багряному шумі" названо, по суті, націоналістом за те, що я нібито пишу за Україну поза часом і простором і що Україна ("між братніх народів, мов садом рясним, сіяє вона над віками!")... Справа в тому, що "Правда" критикувала перший варіант "Любіть Україну", написаний у 1944 році... а в збірці "Щоб сади шуміли", за яку я був нагороджений Сталінською премією 1-го ступеня, був надрукований вірш "Любіть Україну", в якому рядок: "Без неї—ніщо ми..." я замінив рядком: "між братніх народів...", щоб показати Україну не ізольовано од своїх соціалістичних побратимів і посестер.

Але "Правда" почала мене бити за перший варіант "Любіть Україну", що під цим віршем підписалися б такі недруги українського народу, як Петлюра і Бандера...

І скільки я не казав, що я виправив "Любіть Україну", мені не вірили і били до самозабуття.

Корнійчук на пленумі письменників України кричав на мене:

— За який націоналістичний гріш ви продалися?

А Малишко вмістив в газеті "Радянська Україна" цілий підвал, у якому "доводив", що раз я був у петлюрівських бандах, то мені не можна вірити, що я на кожному вирішальному етапі становлення Радянської влади на Україні "був не з нами".

Його стаття була, по суті, ідеологічним ордером па мій арешт...»

Поміркуйте!

- 1. Чому В. Сосюра називає Україну вишневою, а її мову солов'їною?**
- 2. Підтвердіть рядками вірша, що він написаний під час війни з фашистами.**
- 3. Доведіть, що в рядках поезії є підтекст, в якому висловлено споконвічне прагнення українського народу до волі, до незалежності.**
- 4. До кого звертається В. Сосюра із закликом любити Україну? Чому?**
- 5. Як ви розумієте рядки:**

***Не можна любити народів других,
Коли ти не любиш Вкраїну.***

Літературний аналіз тексту

Тема:

зображення
поетичного
образу
України, її
краси та
величі.

Ідея:

возвеличення
любові до
рідного краю,
Батьківщини.

Вид лірики: громадянська лірика

Художні засоби:

Епітети: годину щасливу; вишнева Україна; краса жива і нова; мова солов'їна; очі ніжно-карі; кривенькі тини; багрянний шум; хмари пурпурові; світлі і щирі весни;

Порівняння: любіть Україну, як сонце любіть, як вітер, і трави, і води; без неї – ніщо ми, як порох і дим; єдина, одна, як очі її ніжно-карі; як та купина, що горить — не згора; Як небо голубе люби її;

Метафори: живе у стежках, у дібровах; багнетах, що в тьмі пробивають нам путь; гудуть батареї; вічні ми будемо з нею.

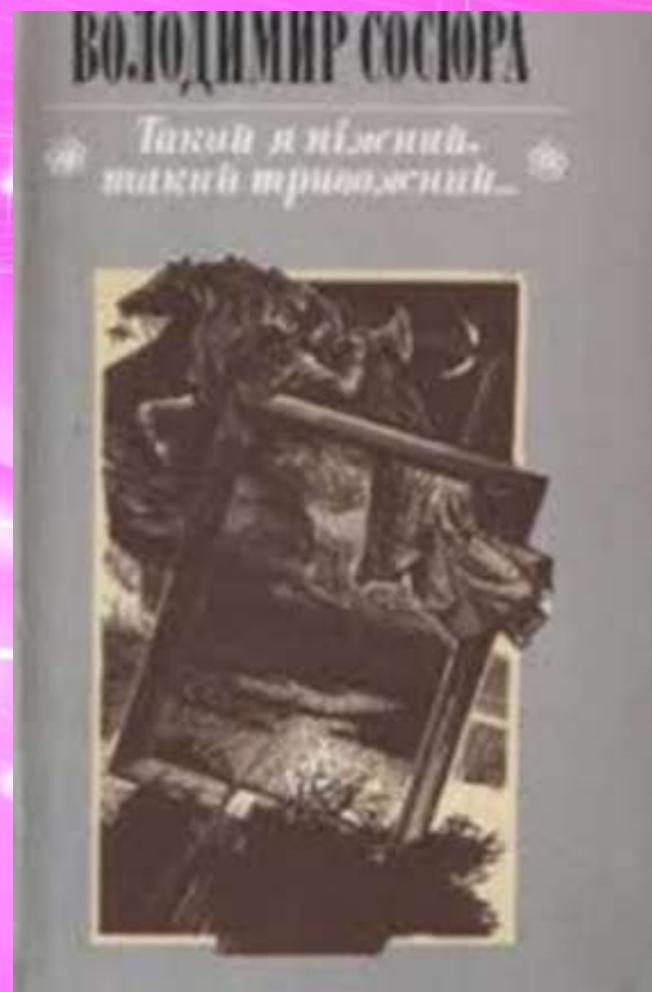
«...І вічні ми будемо з нею». Кожна людина прагне залишити слід по собі. Кажуть, людина вічна у своїх дітях. Також кажуть, що людина вічна, доки хоча б одна жива душа пам'ятає про неї. За всіх часів люди прагнули безсмертя.

В. Сосюра бачить свій шлях до безсмертя в ототожненні власної долі з долею народу, адже увійшовши у безперервний ланцюг поколінь, людина залишається жити вічно як часточка минувшини свого народу, як ланка у процесі передачі пам'яті роду, як частина рідної землі.

Володимир Сосюра — це глибинно-бентежний березень і замріяно прозорий вересень української поезії. Як не можна уявити весни без березневої безпосередності, а осені без вересневої щедрості, так не можна уявити нашої поезії без Володимира Сосюри.

М. Стельмах

***В житті одного я єством всім бажаю.
Тій пісні, що з серця мого виринає,
Мов колос рясний, що зростає з
зерна, —
Щоб тільки народу служила вона.***

В.Сосюра

Домашнє завдання:

Вивчити напам'ять
«Любіть Україну!» В. Сосюри